§ 10. Міжнародная міграцыя ў сучасным свеце

Успамінаем. Праблемы якога характару спрыяюць міжнароднай міграцыі? Успомніце падзеі, што выклікалі найбольш маштабныя перамяшчэнні людзей у гісторыі чалавецтва. Якія праблемы яны пацягнулі за сабой?

Для чаго мы гэта вывучаем? Што неабходна прадпрымаць дзяржаве, каб не дапусціць значных маштабаў эміграцыі? Якія праблемы цягне за сабой міжнародная міграцыя?

Дынаміка маштабаў міжнароднай міграцыі ў свеце і рэгіёнах. З сярэдзіны XX ст. пачынаецца сучасная эпоха міграцыі насельніцтва свету. Гістарычным яе пачаткам было заканчэнне Другой сусветнай вайны, а галоўнай асаблівасцю — значны рост маштабаў міжнароднай міграцыі. На палітычнай карце свету не засталося дзяржаў, якія не былі б уцягнуты ў міжнародную міграцыю. У параўнанні з 1965 г. колькасць міжнародных мігрантаў у свеце ўзрасла ў 3,5 раза і склала 258 млн чалавек, або 3,4 % насельніцтва свету. Міжнародная міграцыя набыла глабальны характар.

У свеце ўсё ўзаемазвязана. Якія падзеі ў свеце спрыяюць актывізацыі міжнароднай міграцыі? Чаму яна стала глабальным працэсам?

У свеце цікавага. У гісторыі чалавецтва класічнай краінай эміграцыі ў XIX ст. была Ірландыя. За некалькі дзесяцігоддзяў пасля Вялікага голаду ў 1840-х гг. (мал. 63) насельніцтва гэтай краіны зменшылася ў два разы. Па долі эмігрантаў у насельніцтве яна заняла першае месца ў свеце. Цяпер у Ірландыі пражывае толькі палова ірландцаў. У ЗША — больш за 40 млн асоб ірландскага паходжання — у 12 разоў больш жыхароў самой Ірландыі. У сярэдзіне XIX ст. у Новы Свет з Ірландыі прыбылі 5000 караблёў з эмігрантамі. Усяго на амерыканскі бераг ступіла крыху больш за мільён чалавек.

Мал. 63. Помнік Вялікаму голаду ў Ірландыі

Звыш 60 % міжнародных мігрантаў пражывае ў Азіі (80 млн чал.) і ў Еўропе (78 млн чал.). Паўночная Амерыка з'яўляецца трэцім рэгіёнам па ліку міжнародных мігрантаў (58 млн чал.). Па колькасці міжнародных мігрантаў на 1000 жыхароў найбольшымі значэннямі вылучаюцца Аўстралія з Акіяніяй і Паўночная Амерыка (4,8 і 3,2 ‰ адпаведна). Тры рэгіёны (Афрыка, Паўднёвая Амерыка і Азія) характарызуюцца міграцыйным адтокам (мал. 64).

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

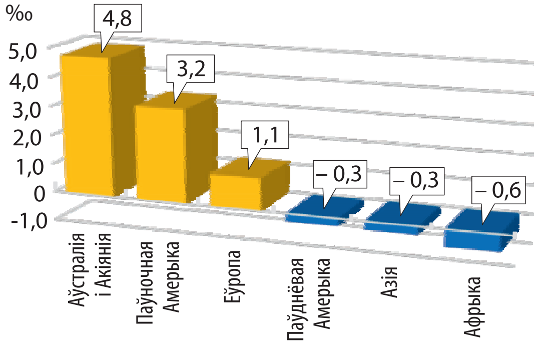

Мал. 64. Сальда міжнароднай міграцыі па рэгіёнах, 2017 г., ‰

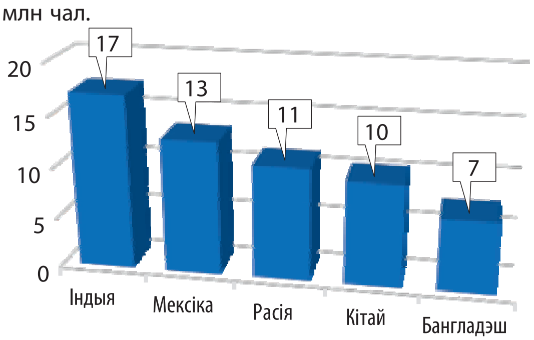

Мал. 65. Найбуйнейшыя краіны паходжання міжнародных мігрантаў, 2017 г., млн чал.

У 2017 г. найбольшая колькасць міжнародных мігрантаў пражывала ў ЗША (50 млн чал.), Саудаўскай Аравіі, Германіі і Расіі (каля 12 млн чал.). Найбуйнейшымі краінамі паходжання міжнародных мігрантаў з'яўляюцца Індыя, Мексіка і Расія (мал. 65). Да іншых краін з вялікай колькасцю мігрантаў адносяцца Кітай, Бангладэш, Сірыя, Пакістан і Украіна.

У структуры міжнародных мігрантаў пераважаюць мужчыны — 52 %. Доля жанчын складае 48 % і пастаянна павялічваецца. Сярэдні ўзрост сучаснага мігранта павялічваецца і складае 39 гадоў. 74 % мігрантаў знаходзяцца ў працаздольным узросце (20–64 гады) (мал. 66).

П3

Міграцыя ў развітых краінах і краінах, якія развіваюцца. Галоўнай асаблівасцю міжнароднай міграцыі з'яўляецца міграцыйны адток, што павялічваецца, з краін, якія развіваюцца, у развітыя. Развітыя краіны характарызуюцца станоўчым сальда міграцыі. У краінах, якія развіваюцца, назіраецца адмоўнае сальда міграцыі (мал. 67).

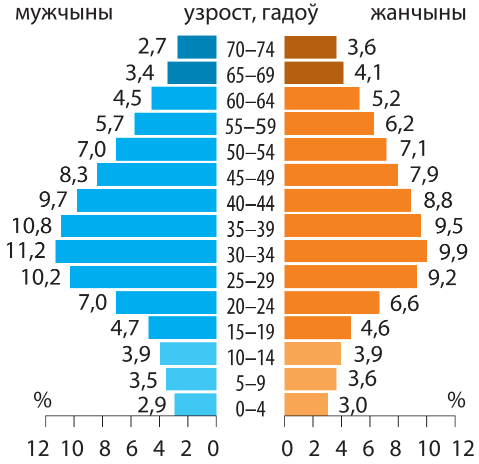

Мал. 66. Полаўзроставая піраміда міжнародных працоўных мігрантаў, 2017 г.

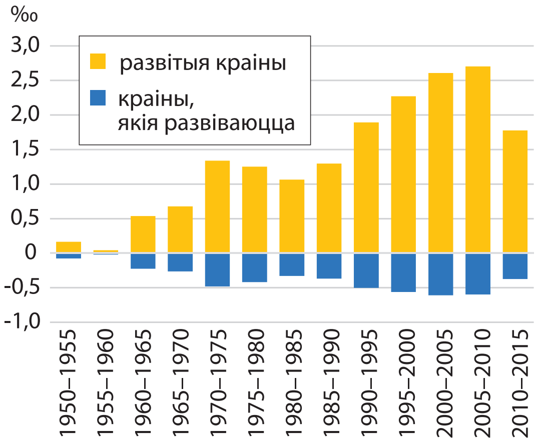

Мал. 67. Дынаміка міжнароднай міграцыі ў развітых краінах і краінах, якія развіваюцца, ‰

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

Паразважаем. Дэмаграфічнае развіццё і роля міжнароднай міграцыі ў ім істотна адрозніваюцца ў развітых рэгіёнах свету і рэгіёнах, якія развіваюцца. Пацвердзіце або аспрэчце дадзены выраз.

З канца 1980-х гг. свет характарызуецца надыходам *найноўшага перыяду міграцыі* насельніцтва. Ён сфарміраваўся пад уздзеяннем палітычных, сацыяльна-эканамічных, экалагічных і лакальных фактараў. Асноўнымі падзеямі гэтага перыяду былі распад сацыялістычнай сістэмы гаспадарання, з’яўленне суверэнных дзяржаў і змена іх дзяржаўных меж, пашырэнне меж Еўрапейскага саюза.

Свет і Беларусь. Назавіце асноўныя фактары, якія вызначылі трэнды міжнароднай міграцыі насельніцтва ў Рэспубліцы Беларусь на пачатку XXI ст. Якія сферы занятасці з’яўляюцца найбольш прывабнымі для беларускіх мігрантаў у краінах СНД і Заходняй Еўропы?

Павелічэнне разрыву ва ўзроўні жыцця паміж эканамічна развітымі дзяржавамі і дзяржавамі, якія развіваюцца, а таксама ў групе краін, што развіваюцца, выступае фактарам росту патокаў міжнароднай міграцыі (мал. 68).

Асноўным з’яўляецца паток міграцыі з краін, якія развіваюцца, у развітыя краіны (40 %). Аднак з-за павелічэння адрозненняў ва ўзроўні даходаў насельніцтва больш чым кожны трэці міжнародны мігрант сёння выязджае з краін, якія развіваюцца, у краіны, якія развіваюцца (напр., з Гватэмалы ў Мексіку, з Бангладэш у Індыю). Гэта ж прычына тлумачыць міграцыю з развітых у развітыя краіны, на якую прыходзіцца 22 % (напр., з Іспаніі ў Германію).

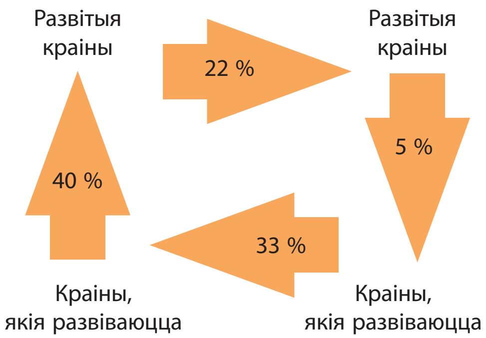

Мал. 68. Асноўныя патокі міжнароднай міграцыі паміж развітымі краінамі і краінамі, якія развіваюцца, %

Калідоры міжнароднай міграцыі. Значныя маштабы міжнароднай міграцыі разам з гістарычнымі перадумовамі прывялі да фарміравання ў свеце ўстойлівых і вялікіх па колькасці патокаў мігрантаў паміж асобнымі краінамі. Гэта з’ява атрымала назву «міграцыйны калідор». Усяго іх налічваецца 15. Самым буйным з’яўляецца калідор паміж Мексікай і ЗША, дзе колькасць міжнародных мігрантаў складае каля 13 млн чалавек (мал. 69).

Папрацуем з атласам. Пакажыце на палітычнай карце свету асноўныя калідоры міжнародных міграцый: **Мексіка** — **ЗША**; **Індыя** — **ААЭ**; **Расія** — **Украіна**. Чым вы можаце растлумачыць іх фарміраванне?

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

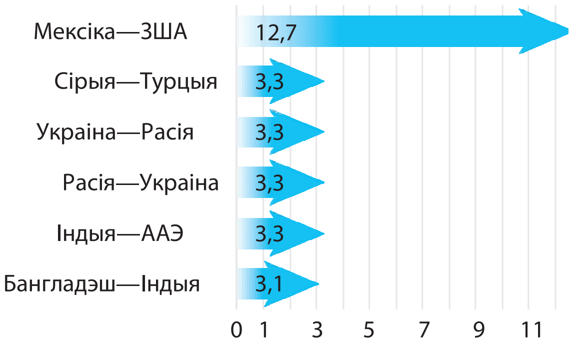

Мал. 69. Асноўныя міграцыйныя калідоры свету, 2017 г., млн чал.

Мал. 70. Нелегальныя мігранты з Сірыі

Прычына міграцыі ў межах калідораў, як правіла, эканамічная — магчымасць знайсці работу насельніцтву з краін, якія развіваюцца. Аднак у апошнія гады прычынай часта становяцца палітычныя падзеі ў краіне, напрыклад у Сірыі (мал. 70).

Сучасныя віды міжнароднай міграцыі і іх геаграфія. Асноўнай формай міжнароднай міграцыі ў сучасным свеце з'яўляецца працоўная міграцыя. Яе фактарамі выступаюць: адрозненні ва ўзроўні жыцця насельніцтва; прыцягненне таннай працоўнай сілы з краін, якія развіваюцца; узросшая залежнасць шэрага галін гаспадаркі і відаў эканамічнай дзейнасці развітых краін ад працы замежных рабочых з дзяржаў, якія развіваюцца. Колькасць працоўных мігрантаў складае 150,3 млн чалавек, або каля 60 % міжнародных мігрантаў. Больш за 70 % з іх працуюць у сферы паслуг, каля 20 % — у прамысловасці. Кожны дзясяты заняты ў сельскай гаспадарцы (мал. 71). 56 % у структуры складаюць мужчыны і 44 % — жанчыны.

$П_4$

Клуб знаўцаў-эканомікагеографаў. Павелічэнне маштабаў працоўнай міграцыі прыводзіць да росту колькасці замежнай працоўнай сілы ў структуры працоўных рэсурсаў развітых краін. Па даных Міжнароднай арганізацыі міграцыі, у Аўстраліі доля замежных рабочых складае 24,5 %, Канадзе — 19,1, Швейцарыі — 18,4, ЗША — 12,4, Аўстрыі, Бельгіі, ФРГ — каля 10 %.

Сучасныя грамадзянскія войны і змена палітычных рэжымаў прыводзяць да міграцыі насельніцтва па палітычных прычынах. *Палітычная міграцыя* набывае ў свеце ўстойлівыя маштабы. У выніку палітычных канфліктаў і перамяшчэння насельніцтва, якое зведвае прыгнёт рознага характару (рэлігійнага, расавага, ідэалагічнага),

$П_5$

Мал. 71. Структура занятасці міжнародных працоўных мігрантаў, 2017 г., млн чал.

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

гэты від міграцыі фарміруе з’яву бежанства. Сёння колькасць бежанцаў нашмат меншая за колькасць эканамічных мігрантаў, але застаецца значнай.

Адной з новых форм выступае *міграцыя высокакваліфікаваных кадраў* («brain drain»), або *інтэлектуальная міграцыя*. Рэгіёнам з найбольшай эміграцыяй насельніцтва з вышэйшай адукацыяй з’яўляецца Лацінская Амерыка. Больш за 80 % насельніцтва з вышэйшай адукацыяй Гаіці, Сурынама, Ямайкі пакідаюць свае краіны.

У шэрагу дзяржаў Афрыкі (Эфіопія, Нігерыя, Кенія, ПАР) больш за 60 % высокакваліфікаваных асоб эмігрыруюць. Для гэтых дзяржаў выезд спецыялістаў з’яўляецца сур’ёзнай праблемай будучага развіцця.

У свеце цікавага. Дзяржавамі, якія вядуць найбольш актыўную палітыку па прыцягненні высокакваліфікаваных мігрантаў, з’яўляюцца ЗША, Вялікабрытанія, Канада і Аўстралія. Найбольшай доляй замежных навукоўцаў і даследчыкаў у свеце вылучаюцца Швейцарыя (57 %), Аўстралія (45 %) і ЗША (38 %).

$П_6$ Рост колькасці моладзі ў краінах, якія развіваюцца, прывёў да фарміравання *міжнароднай студэнцкай міграцыі*. Сёння колькасць студэнтаў, якія вучацца за мяжой, складае 4,8 млн чалавек. Большасць замежных студэнтаў прадстаўлена афрыканскай, арабскай і кітайскай моладдзю. Самымі мабільнымі з’яўляюцца студэнты краін Афрыкі на поўдзень ад Сахары. Кожны 16-ты афрыканскі студэнт навучаецца за мяжой. У шасці краінах налічваецца 67 % замежных студэнтаў свету. Гэта ЗША (23 %), Вялікабрытанія (12), Германія (11), Францыя (10), Аўстралія (7) і Японія (5 %).

$П_7$ Глабальныя змены клімату, прыродныя бедствы прывялі да з’яўлення *кліматычнай міграцыі*. З-за засух і недахопу вады, павышэння ўзроўню мора, стыхійных бедстваў і экстрэмальных тэмператур 143 млн чалавек у свеце з’яўляюцца кліматычнымі мігрантамі. Найбольшая частка іх прыходзіцца на тры рэгіёны — Афрыку на поўдзень ад Сахары, Паўднёвую Азію і Лацінскую Амерыку.

У свеце цікавага. З-за стыхійных бедстваў у 2017 г. 18,8 млн чалавек былі вымушаны мігрыраваць. Паўднёвая і Усходняя Азія, Карыбскі басейн і Ціхаакіянскі рэгіён з’яўляюцца найбольш слабымі рэгіёнамі. У Кітаі, на Філіпінах і Кубе ў 2017 г. адбылася найбольшая колькасць выпадкаў стыхійных бедстваў. Малыя астраўныя дзяржавы, якія развіваюцца, таксама адчуваюць негатыўнае ўздзеянне стыхійных бедстваў.

Нягледзячы на тое, што кліматычная міграцыя адбываецца ў асноўным у межах краіны, значная частка насельніцтва вымушана перасяляцца за мяжу.

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

Падвядзём вынікі. Міжнародная міграцыя — гэта працэс, які гістарычна склаўся. Асноўнымі прычынамі міжнароднай міграцыі з'яўляюцца ... . Колькасць міжнародных мігрантаў у свеце пастаянна ... . Для развітых краін характэрна ... сальда міграцыі, для краін, якія развіваюцца, — ... . Вылучаюць наступныя віды міжнароднай міграцыі: ..., ..., ..., ..., ...

Праверым свае веды. 1. Назавіце асноўныя прычыны міжнароднай міграцыі. 2. Назавіце асноўныя калідоры міжнародных міграцый і растлумачце іх геаграфію. 3. Назавіце і пакажыце на карце краіны студэнцкай іміграцыі. 4. Назавіце і пакажыце на карце краіны з самай вялікай доляй замежных рабочых.

Ад простага да складанага. 1. Растлумачце, чаму прыкладам умелай узаемасувязі міграцыі працоўнай сілы з узроўнем эканамічнага развіцця з'яўляецца Японія. 2. Падумайце, якія краіны з пункту гледжання міжнароднай міграцыі называюцца краінамі-донарамі, а якія — краінамі-рэцыпіентамі.

Ад тэорыі да практыкі. Запоўніце табліцу ў сшытку.

Прычыны і геаграфія сучасных міжнародных міграцый

Віды міграцый	Прычыны міграцый	Адкуль?	Куды?
Палітычная			
Эканамічная			
Працоўная			
Кліматычная			
Студэнцкая			

П8

Падарожжа па Глабальнай сетцы.

Міжнародная база даных працоўнай міграцыі.

Агульныя вынікі міграцыі насельніцтва Рэспублікі Беларусь.

Правообладатель Адукацыя і выхаванне